

รายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการระดับชาติ (Proceedings) ครั้งที่ 10 เรื่อง “เอกบุรุษลันนา ครุบาบุคคัลสำคัญของโลก”
“Ekkaburut Lanna The Great Kruba; One of the World's” Great Personalities” วันที่ 2 มีนาคม 2567

อ่านทำนองเสนาะอย่างไรให้สุนทรีย์

How to read a melodious melody to make it pleasing

เขมราช เขมะกนก Khemarach Khemakanok

พระปลัดสถาพร ปุ่มเป้า Phrapaladsathaporn Poompao

Buddhachinaraj Buddhist College

6316502003@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

การอ่านทำนองเสนาะ เป็นทักษะการอ่านที่ต้องใช้ทั้งความรู้และประสบการณ์ ดังนั้น ผู้อ่านต้องหมั่นฝึกฝนปฏิบัติให้ถูกต้องตามหลักและวิธีการของการอ่าน เพื่อจะได้ถ่ายทอดเรื่องราวที่น่าประทับใจจากตัวอักษรในบทประพันธ์ที่ถูกเรียบเรียงขึ้นอย่างประณีตตามฉันทลักษณ์ บทความวิชาการนี้ ผู้เขียนได้ทำการศึกษาองค์ความรู้เกี่ยวกับหลักวิธีการ และกลวิธีการอ่านทำนองเสนาะ เพื่อให้เกิดการอ่านทำนองเสนาะด้วยความถูกต้อง ซึ่งจะส่งผลให้เกิดความไพเราะสุนทรีย์ ชาบซึ่งในคุณค่า ตลอดจนได้รับข้อคิด คติคำสอน ที่สอดแทรกอยู่ในบทประพันธ์ อันเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตที่ดีงาม โดยเนื้อหาได้กล่าวถึง การอ่านทำนองเสนาะให้ถูกต้อง การอ่านทำนองเสนาะให้ไพเราะคุณค่าของการอ่านทำนองเสนาะ และกลวิธีการอ่านทำนองเสนาะ ทั้งนี้ เพื่อเป็นการส่งเสริม อนุรักษ์ บำรุงรักษา ร่วมสืบสานรักษาและต่อยอดการอ่านทำนองเสนาะ อันเป็นศาสตร์และศิลป์ชั้นสูงมิให้สูญหายไปจากมรดกศิลปวัฒนธรรมอันดีงามของชาติไทย

คำสำคัญ : อ่านทำนองเสนาะ, ความสุนทรีย์

Abstract

Melodious reading It is a reading skill that requires both knowledge and experience. Therefore, readers must practice and practice correctly according to the principles and methods of reading. In order to convey the impressive story from the letters in the poem that were carefully arranged according to prosody. This academic article The author has studied the knowledge about the principles of the method. and

รายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการระดับชาติ (Proceedings) ครั้งที่ 10 เรื่อง “เอกบุรุษลันนา ครุบาบุคคลสำคัญของโลก”
“Ekkaburut Lanna The Great Kruba; One of the World's” Great Personalities” วันที่ 2 มีนาคม 2567

strategies for reading melodious melodies To achieve the correct reading of melodious melodies. which will result in melodiousness and beauty Appreciate the value as well as receiving insights and teachings that are inserted into the compositions which is beneficial to living a good life The content mentioned Reading to the correct melody Reading a melodious melody The value of reading melody and strategies for reading melodious melodies This is in order to promote, conserve, maintain, join in preserving and extending the reading of melodious melodies. which is a high level of science and art so that it does not disappear from the beautiful cultural heritage of the Thai nation.

Keywords: Read the melody, The beauty

บทนำ

การอ่านทำนองเสนาะ คือการอ่านแบบเอื้อนหรือทอดทำนองตามฉันทลักษณ์ในแต่ละประเภทของบทประพันธ์ ดังที่ กำชัย ทองหล่อ (2525, หน้า 725) ได้กล่าวว่า การอ่านทำนองเสนาะ คือการอ่านที่มีเสียงสูงต่ำ ยาวสั้น หนักเบา ทอดเสียงเลื่อนเสียง เน้นจังหวะ เน้นสัมผัสให้ชัดเจน ไพเราะ และทำให้เกิดอารมณ์คล้อยตามไปด้วย โดยอ่านออกเสียงให้มีอารมณ์สัมพันธ์กับบทประพันธ์ สอดคล้องกับ นันทา ขุนภักดี (2559, หน้า 239) ได้กล่าวว่า การอ่านทำนองเสนาะ ต้องอ่านแบบมีลีลาจังหวะ สั้นยาว ในคำประพันธ์ประเภท กาพย์ กลอน โคลง ร่าย ฉันท์ มีความไพเราะมากกว่า ทำนองธรรมดา ดังนั้น “การอ่านทำนองเสนาะ” คือ การอ่านออกเสียงบทร้อยกรอง อันมีเอกลักษณ์เฉพาะตามคำประพันธ์แต่ละประเภท อันเป็นศูนย์รวมแห่ง “ศาสตร์” กล่าวคือ อักษร และอักษรวิธี ไทยและเป็นศูนย์รวมแห่ง “ศิลป์” สอดคล้องกับ ญัฐฤกษ์ อภิษฐ์ธาดา (2558, หน้า 3) กล่าวว่า “อาขยาน” มีไว้เพื่อให้ท่อง คือ เปล่งเสียงก็จริง แต่มีได้มุ่งให้จำ การจำเป็นเพียงผลพลอยได้เท่านั้น มิใช่เป้าหมายอันแท้จริงเพราะธรรมชาติแล้วเมื่อเราท่อง คือ เปล่งเสียงบ่อยครั้ง ซ้ำแล้วซ้ำอีก ก็จะจำได้เองโดยไม่ต้องบิบบังคับให้จำ หากอาขยานเป็นเพียงบทท่องที่บังคับให้จำ อาขยานก็จะหายไปเองจากความน่าเบื่อหน่ายเพราะถูกบังคับให้จำโดยปราศจากความซาบซึ้งนั่นเอง

แม้กาลเวลาจะล่วงเลยผ่านไปกว่า 20 ปีแล้ว การอ่านคำประพันธ์ร้อยกรองยังคงมีปรากฏในแวดวงการศึกษา เช่น วันที่ 26 มิถุนายน ของทุกปี สถานศึกษามักจัดให้มีการรำลึกถึงพระศรีสุนทร

รายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการระดับชาติ (Proceedings) ครั้งที่ 10 เรื่อง “เอกบุรุษลันนา ครุบาบุคคลสำคัญของโลก” “Ekkaburut Lanna The Great Kruba; One of the World's” Great Personalities” วันที่ 2 มีนาคม 2567

โวหาร (ภ) มหาวิทยาลัยเกร็งรัตนโกสินทร์ อัจฉริยวิทีโลกยกย่อง หรือครูกลอนสำคัญที่ชาวไทยรู้จักดี คือ สุนทรภู่ เมื่อนำผลงานร้อยกรองของท่านมาอ่านครวอ่านเป็นทำนองดังนี้ กาพย์พระไชยสุริยาอ่าน ทำนองสวดโอ้เอ้วิหารราย ขุนช้างขุนแผนตอนกำเนิดพลายงามอ่านทำนองขับเสภา และพระอภัยมณีอ่านทำนองร้องหุ่นเป็นต้น ในชั้นเรียนยังมีอ่านทำนองเสนาะ ในชีวิตประจำวันยังมีร้องเพลง แม้ในวงการพระพุทธศาสนาก็ยังมีสวดทำนองสรภัญญะอย่างแพร่หลาย (นันทา ขุนภักดี, 2559, หน้า 9)

ดังนั้น การอ่านทำนองเสนาะจึงจำเป็นอย่างมากที่ต้องศึกษาแนวทางหรือทักษะที่จะสามารถนำไปใช้ในการอ่านทำนองเสนาะ เพื่อให้เกิดความไพเราะความถูกต้องตรงตามหลักการอ่านในแต่ละทำนองหรือถูกต้องตามหลักการอ่านของแต่ละประเภทของบทประพันธ์ เพื่อจะได้ทำไปประยุกต์ใช้และพัฒนาต่อยอดในการอ่านทำนองเสนาะให้เกิดความไพเราะและถูกต้องสืบต่อไป

คุณค่าของการอ่านทำนองเสนาะ

การอ่านทำนองเสนาะนั้นนับว่าเป็นการแสดงความงามของภาษา อารมณ์ ความรู้สึกออกมาได้อย่างล้ำค่าทางวรรณศิลป์ ดังที่ วัฒนะ บุญจับ (2538, หน้า 2) ได้กล่าวถึงศิลปะการเรียบเรียงคำขึ้นเป็นบทร้อยแก้วและการนำถ้อยคำมาเรียงร้อยตามแบบบังคับของฉันทลักษณ์ทำให้เกิดเป็นบทวรรณกรรมร้อยกรองของไทยนับเป็นศิลปะอย่างหนึ่งซึ่งเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์และทรงค่ายิ่ง ผลงานวรรณกรรมจำนวนมากที่ปรากฏอยู่ในวงวรรณศิลป์ไทยทั้งร้อยแก้วและร้อยกรองจะปรากฏอยู่เป็นจำนวนมากในวงวรรณศิลป์ แม้ว่ามีเพียงบางส่วนเท่านั้นที่ได้รับการยกย่องให้เป็นวรรณคดีกวีนิพนธ์ผลงานวรรณคดีกวีนิพนธ์ที่เป็นอมตะเหล่านั้นล้วนเกิดจากความป็นอัจฉริยะของกวีที่รู้จักคัดเลือกลักษณะคำประพันธ์ได้อย่างเหมาะสมโดยเฉพาะการจัดวางคำในบทประพันธ์เพื่อสะท้อนความนึกคิดออกมาสู่ผู้อ่านได้อย่างเหมาะสม สามารถสร้างความรู้สึกของผู้อ่านไว้กับงานวรรณคดีกวีนิพนธ์ได้ทั้งสิ้น

เพื่อเป็นการถ่ายทอดเรื่องราวที่น่าประทับใจจากตัวอักษรในบทประพันธ์จากผู้รู้หนังสือไปยังผู้ต้องการรู้เรื่องราวชนิดคำต่อคำแต่อ่านไม่ออกเขียนไม่ได้เมื่อครั้งอดีต จึงมีการนำบทวรรณคดีนิพนธ์นั้นมาอ่าน โดยใช้กลวิธีทางเสียงถ่ายทอดเรื่องราว บรรยายภาพ ภาพ วิทยุญาณ อารมณ์และความหมายที่ซ่อนอยู่ในแต่ละตัวอักษรที่ผู้อ่านตีความได้ออกมาเป็นจังหวะและทำนองต่าง ๆ ตามประเภทของคำประพันธ์ ทำให้ผู้ฟังเกิดความรู้สึกคล้อยตามและเกิดอารมณ์ร่วมไปกับผู้อ่านได้ เท่ากับเป็นการเพิ่ม

รายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการระดับชาติ (Proceedings) ครั้งที่ 10 เรื่อง “เอกบุรุษลันนา ครุบาบุคคลสำคัญของโลก” “Ekkaburut Lanna The Great Kruba; One of the World's” Great Personalities” วันที่ 2 มีนาคม 2567

อรรถรส และสุนทรียรสของภาษาที่วิจิตรบรรจงนำมาเรียงร้อยยิ่งขึ้น ต่อมาจึงเรียกการอ่านบทร้อยแก้ว ร้อยกรองเป็นทำนองลักษณะนี้ว่า “การอ่านทำนองเสนาะ” ซึ่งมีความแตกต่างจากทำนองพากย์ เห่ กล่อม ขับ สวด แห่ และร้อง ที่เคยมีมาอย่างชัดเจน (วัฒนะ บุญจับ, 2538 หน้า 2)

การเข้าถึงความงามในศิลปะการอ่านและการฟังทำนองเสนาะถือว่าเป็นเรื่องของรสนิยม เฉพาะตัว โดยเฉพาะความรู้สึก “เสนาะ” ที่เกิดขึ้นนั้น จะปรากฏขึ้นในใจของผู้ฟังแต่ละคนเป็นสำคัญ ผู้อ่านหาใช่ผู้ที่ตัดสินการอ่านของตนว่ามีความเสนาะอย่างไรหรือไม่ ดังนั้น ในขณะที่ผู้ฟังคนหนึ่ง ชอบการอ่านทำนองเสนาะของผู้อ่านคนหนึ่ง ผู้ฟังอีกคนหนึ่งอาจจะไม่เห็นพ้องด้วยก็ได้ จึงส่งผลให้เกิดการอ่านทำนองเสนาะขึ้นหลากหลายลีลาตามความชื่นชอบของคนแต่ละกลุ่ม แล้วถ่ายทอดสู่ผู้ฟัง สืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน (วัฒนะ บุญจับ, 2538 หน้า 2)

จะเห็นได้ว่าการอ่านทำนองเสนาะนั้นมิใช่เพียงการอ่านเพียงเท่านั้น แต่เป็นการอ่านที่สามารถถ่ายทอดเรื่องราว บรรยายภาพ อารมณ์ และความหมายที่อยู่ในบทประพันธ์นั้น ๆ จึงนับได้ว่าการอ่านทำนองเสนาะ เป็นการอ่านที่ต้องใช้ศาสตร์และศิลป์ที่ไม่เหมือนการอ่านประเภทอื่น ๆ

ธรรมเนียมนิยมในการอ่านทำนองเสนาะ

ถึงแม้ลีลาและกระแสเสียงในการอ่านทำนองเสนาะของผู้อ่านแต่ละคนจะมีรายละเอียด แตกต่างกันไปบ้าง แต่ธรรมเนียมนิยมที่ผู้อ่านยึดเป็นหลัก หรือใช้เป็นพื้นฐานในการอ่านให้ประสบผลสำเร็จ “อ่านเป็น” นั้น โดยมีอยู่ 2 ลักษณะ ดังนี้

1. อ่านทำนองเสนาะอย่างถูกต้อง

วัฒนะ บุญจับ (2538, หน้า 3) ได้กล่าวว่า การอ่านให้ถูกต้องนั้น ผู้อ่านพึงทำความเข้าใจตามหลักวิธี ดังนี้

- 1) ตาม อักษรวิธี ผู้อ่านจะต้องอ่านตรงเสียง พยัญชนะ สระ และวรรณยุกต์ คำควบกล้ำ (ร ล) คำสมาส คำยัติภังค์ คำพ้อง คำแผลง คำบาลี และสันสกฤต
- 2) ตาม ฉันทลักษณ์ คณะ (เอก-โท, ครุ-ลหุ, วรรค-ตอน) สัมผัส (เอื้อนสัมผัส) กล
- 3) ตาม จังหวะและทำนอง ความหมายและอารมณ์ หนัก-เบา, ช้า-เร็ว, สูง-ต่ำ และการหยุด
- 4) ตาม กลวิธีลีลาทางเสียง ครั้น, เครือ, เอื้อน, โหน, ทอด, หลบ, กระแทก

2. อ่านทำนองเสนาะอย่างไร

วัฒนธรรม บุญจับ (2538, หน้า 3) ได้กล่าวว่า การอ่านทำนองเสนาะให้ไพเราะนั้นผู้อ่านพึงยึดสิ่งเหล่านี้เป็นหลักดังนี้

- 1) เสียงตาม อวัยวะ ฐานกรณ์ในการออกเสียงสมบูรณ์
- 2) เสียงตาม การบริหารเสียงและลมหายใจ คือว่ามีพลัง กังวาน ลึกลมหายใจ
- 3) เสียงตาม ทักษะ ไม่เพี้ยน ไม่หลง

จากหลักธรรมเนียมการอ่านข้างต้นนั้น นิยมการอ่านทำนองเสนาะมีหลักสำคัญเพียง 2 ประการคือ อ่านถูกต้องชัดเจนและอ่านให้ไพเราะน่าฟัง ส่วนรายละเอียดอื่น ๆ นั้นเป็นการเสริมเพื่อให้ผู้อ่านสามารถอ่านทำนองเสนาะได้อย่างไพเราะสมบูรณ์มีเอกลักษณ์

การอ่านทำนองเสนาะอย่างถูกต้อง

วัฒนธรรม บุญจับ (2538, หน้า 4) ได้กล่าวว่า สิ่งที่ผู้อ่านทำนองเสนาะทุกคนจะต้องระมัดระวังและต้องอ่านให้ถูกต้องนั้นประกอบด้วย อักษรวิธี ฉันทลักษณ์ จังหวะทำนอง ความหมายและอารมณ์ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. อักษรวิธี

ผู้อ่านจะต้องแม่นยำในหลักภาษาไทย และต้องสามารถปฏิบัติได้เมื่อต้องอ่านจริง

1) **ออกเสียงพยัญชนะ สระ วรรณยุกต์** ตรงตามลักษณะทางสัทศาสตร์ของหน่วยเสียงในภาษาไทย จะเห็นได้ว่าอิทธิพลจากการเรียนภาษาต่างประเทศที่มีหน่วยเสียงบางหน่วยเสียงคล้ายคลึงกับภาษาไทย แต่ใช้ฐานกรณ์ในการกำเนิดเสียงต่างกัน(โดยเฉพาะเสียงพยัญชนะ) ให้ผิดเพี้ยนไปจากเสียงที่ใช้จริงในภาษา ดังเรามักได้ยินได้ฟังกันบ่อยๆที่ผู้อ่านบางคนจะออกเสียง “จ” เหมือนกับ “จ” ทั้งนี้เพราะ “จ” และ “จ” ต่างใช้เพดานปากเป็นฐานเหมือนกัน แต่ “จ” ในภาษาไทยนั้น มีปลายลิ้นเป็นกรณ์ ขณะที่ “จ” ในภาษาอังกฤษจะใช้ส่วนกลางลิ้นเป็นกรณ์ หรือออกเสียง “ท” เหมือนเสียง “th” ซึ่งปลายลิ้นของทั้งสองเสียงจะวางอยู่ในฐานที่ต่างกัน ฯลฯ ส่วนเสียงสระที่มักอ่านผิดกันอยู่บ่อยๆ คือผู้อ่านมักอ่านสระเสียงสั้นเป็นสระเสียงยาว เนื่องจากความเข้าใจผิดว่าการอ่านทำนองเสนาะต้องอ่านให้ช้าเนิบนาบเท่านั้นเป็นผลเสียทำให้อ่านผิดเสียงสระดังกล่าว ซึ่งทำให้ความหมายของคำที่อ่านผิดไปด้วย เช่นอ่านคำว่า “ลม” เป็น “โลม” หรืออ่าน “ไซ” เป็น “ชาย”

รายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการระดับชาติ (Proceedings) ครั้งที่ 10 เรื่อง “เอกบุรุษลันนา ครุบาบุคคลสำคัญของโลก” “Ekkaburut Lanna The Great Kruba; One of the World's” Great Personalities” วันที่ 2 มีนาคม 2567

ฯลฯ เสียงวรรณยุกต์ที่ใช้ในการอ่านนิยมใช้ 5 เสียง ได้แก่ สามัญ เอก โท ตรี จัตวา ปัญหาของการอ่านเสียงวรรณยุกต์ที่พบมาก คือ ออกเสียงตรีและจัตวาเพี้ยน เช่น ออกเสียงคำว่า “สาย” เป็น “ซ้าย” (วัฒนธรรม บุญจับ, 2538 หน้า 4)

2) อ่านออกเสียงควบกล้ำ ร ล ว และอ่านเสียงตัว ร ล ให้ถูกต้องชัดเจน หากผู้อ่านอ่านคำควบกล้ำหรืออ่านแยกหน่วยเสียง ร และ ล ให้แตกต่างกันไม่ได้ จะทำให้ความหมายของคำที่อ่านเปลี่ยนแปลงไป เช่น คำว่า “ครั้น” ซึ่งแปลว่า สะทกสะท้าน หากอ่านควบกล้ำไม่ได้ จะทำให้คำว่า “ครั้น” เปลี่ยนความหมายเป็นคำว่า “คั่น” ซึ่งหมายถึงแทรกหรือกั้น อยู่ในระหว่าง และคำว่า “ขึ้น” ซึ่งหมายถึงลำดับ ตอน หรือชั้นที่ทำให้ลดหลั่นเป็นลำดับ เป็นต้น (วัฒนธรรม บุญจับ, 2538 หน้า 4)

3) อ่านคำสมาสได้ถูกต้อง เมื่อคนไทยยอมรับการนำคำสมาสมาใช้ในระบบภาษาของไทย ผู้อ่านจึงควรมีความรู้เรื่องคำสมาสว่าสร้างขึ้นจากการนำคำศัพท์นามตั้งแต่ 2 ศัพท์ขึ้นไปมาต่อกันเป็นศัพท์เดียวตามหลักไวยากรณ์ภาษาบาลีและสันสกฤต ดังนั้นเมื่อจะอ่านคำสมาส จึงต้องอ่านออกเสียงเนื่องระหว่างศัพท์แรกและศัพท์หลัง เช่น โลก (โลก) + นาถ (นาถ) - โลกนาถ อ่านว่า โลก-กะ-นาถ หรือ ประวัติ (ประ-หัต) + ศาสตร์ (สาต) - ประวัติศาสตร์ อ่านว่า ประ-หัต-ติ-สาต หรือ สุนทร (สุน-ทอน) + พจน์ (พด) = สุนทรพจน์ อ่านว่า สุน-ทอน-ระ-พด เป็นต้น (วัฒนธรรม บุญจับ, 2538 หน้า 5)

4) อ่านคำเชื่อมที่มีเครื่องหมายยัติภังค์ให้มีความ วัฒนธรรม บุญจับ (2538, หน้า 5) กล่าวไว้ในบทประพันธ์ร้อยกรองมีข้อบังคับทางฉันทลักษณ์ ทำให้บางครั้งก็จะต้องเขียนฉีกคำคำเดียวไว้คนละวรรค แล้วใส่เครื่องหมายยัติภังค์ (-) กำกับไว้เพื่อเอื้อในการอ่าน เช่น

“ทนุเพื่ออภิมง- คลสงเคราะห์หวิ”

ผู้อ่านที่ดีควรใช้กลวิธีในการอ่านคำที่มีเครื่องหมายยัติภังค์ให้เสียงเนื่องเป็นคำเดียวกันให้เสียงจังหวะการอ่านน้อยที่สุด เพื่อให้ผู้ฟังเข้าใจความหมายได้อย่างถูกต้องและไม่เสียอรรถรสในการฟัง แม้ร้อยกรองบางบทอาจไม่ใส่เครื่องหมายยัติภังค์กำกับไว้ แต่ผู้อ่านที่ดีควรพิจารณาว่าบทร้อยกรองระหว่างวรรคดังกล่าวควรที่จะอ่านเนื่องกันแบบยัติภังค์ก็ควรอ่าน เช่น

“แรมทางกลางเถื่อน ห้างเพื่อนหาผู้
หนึ่งใดนึกดู หาใครไปมี”

รายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการระดับชาติ (Proceedings) ครั้งที่ 10 เรื่อง “เอกบุรุษลันนา ครุบาบุคคลสำคัญของโลก”
“Ekkaburut Lanna The Great Kruba; One of the World's” Great Personalities” วันที่ 2 มีนาคม 2567

ควรอ่าน “หนึ่ง” ต่อกันกับคำว่า “ผู้” เพื่อให้ได้ความหมายที่ชัดเจน

5) อ่านคำพ้อง คำแผลงเป็น วัฒนธรรม บุญจับ (2538, หน้า 5) กล่าวว่าผู้อ่านที่มีความ
แม่นยำเรื่องฉันทลักษณ์จะสามารถแก้ปัญหาในการอ่านได้ว่าคำพ้องนั้น ๆ โดยใช้ความรู้เกี่ยวกับ
“คณะ” และ “สัมผัส” มาประกอบการพิจารณา ดังตัวอย่าง

“ผุดลุกจากที่ตะลิตะลาน

ออกทวารขึ้นวอจรจรัส”

คำว่า “จรจรัส” เขียนรูปเดียว แต่อ่านได้ 2 อย่าง คือ “จอน-จะ-รัน” และ “จอ-ระ-
จัน” ดังนั้น เมื่อต้องอ่านกลอนซึ่งเน้นเรื่องสัมผัส ผู้อ่านควรอ่านว่า “จอ-ระ-จัน” เพื่อให้เอื้อสัมผัส กับ
คำว่า “วอ” ซึ่งอยู่ข้างหน้า

6) อ่านคำบาลี-สันสกฤต ให้ถูกต้องศัพท์จากภาษาบาลีและสันสกฤตมีปะปนใน
วรรณคดีกวีนิพนธ์ไทยเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะรายยาว เช่น ต่ = ตัง, กี่ = กิง, สงโหม = สังโหม ฯลฯ
ผู้อ่านจึงต้องศึกษาการอ่านคำบาลี-สันสกฤต ให้ถูกต้องด้วย วัฒนธรรม บุญจับ (2538, หน้า 6)

2. ฉันทลักษณ์

คำประพันธ์ร้อยกรองทุกประเภทมีรูปแบบบังคับในการแต่งแตกต่างกัน ทั้ง “คณะ” ซึ่งเป็น
ตัวกำหนดจำนวนคำในวรรค ในบาท ในบท ตลอดจนถึง “สัมผัส” และการบังคับเฉพาะคำประพันธ์ก็
มีแยกย่อยไปอีก เช่น การบังคับ เอก-โท ในการแต่งโคลง การบังคับครุ-ลหุ ในการแต่งฉันท ฯลฯ
ผู้อ่านจึงต้องจดจำฉันทลักษณ์ของคำประพันธ์ร้อยกรองแต่ละประเภท ได้อย่างแม่นยำ ทั้งยังต้องมี
ความรู้และความเข้าใจว่าคำประพันธ์ที่อ่านนั้นมีระเบียบบังคับหรือกลวิธีการแต่งลักษณะใดเป็นพิเศษ
จึงจะสามารถอ่านได้รสได้ความมากยิ่งขึ้น (วัฒนธรรม บุญจับ, 2538 หน้า 6)

กลอน วัฒนธรรม บุญจับ (2538, หน้า 6) กล่าวว่านิยมอ่านแบ่งคำในแต่ละวรรคให้ได้
จังหวะและมีความหมายถูกต้อง ถ้าเป็นกลอนแปด ซึ่งจำนวนคำในวรรคหนึ่งมี 8 คำ จะแบ่งอ่านเป็น
วรรคละ 3 ตอน คือ 3/2/3 หรืออาจเป็น 2/3/3 หรือ 3/3/2 ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความหมายของคำใน
วรรคเป็นสำคัญ ขณะเดียวกันผู้อ่านควรรู้จักการอ่านแบบเน้นสัมผัส และ เอื้อสัมผัส ซึ่งเป็นลักษณะ
เด่นของกลอนด้วย ตัวอย่าง

ถึงหน้าวังดังหนึ่งใจจะขาด

คิดถึงบาทบพิตรอดิศร

รายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการระดับชาติ (Proceedings) ครั้งที่ 10 เรื่อง “เอกบุรุษลันนา ครุบาบุคคลสำคัญของโลก”
“Ekkaburut Lanna The Great Kruba; One of the World's” Great Personalities” วันที่ 2 มีนาคม 2567

จะอ่านเน้นสัมผัสระหว่าง “ขาด” กับ “บาท” และอ่านคำว่า “อดีตร” (อะ-ดิ-สอน)
ควรเอื้อสัมผัสกับ “บพิตร” เป็น “อะ-ดิ-สอน”

ฉันท วัฒนะ บุญจับ (2538, หน้า 6) กล่าวว่า มีคำ “ครุ-ลหุ” บังคับแน่นอนทั้ง
จำนวนและตำแหน่งในคณะ ถ้าผู้อ่านไม่แม่น เรื่องฉันทลักษณ์ ย่อมอ่านผิดเสมอ ตัวอย่าง

“สกลบทอุทาหรณ์ ไชคุณากร ประเสริฐศรี”

เป็น “มาลินีฉันท 15” อ่าน 15 พยางค์ เป็น 1 บท ตามบังคับ ครุ-ลหุ ว่า “สะ-กะ-
ละ-ปะ-ทะ-อุ-ทา-หอน ไช-คุ-นา-กอน/ประ-เสิด-สี” หากอ่านว่า “สะ-กน-บด-อุ-ทา-หอน” จะถือว่า
อ่านผิดทันที

3. จังหวะ-ทำนอง

ร้อยกรองทุกประเภทมีการแบ่งจังหวะและทำนอง เพื่ออ่านให้เสนาะแม้จังหวะทำนองที่อ่าน
ของแต่ละเล่ม ลีลาจะแตกต่างกัน แต่ความสม่ำเสมอในการใช้จังหวะทำนองของแต่ละลีลาจะต้องมี
อยู่ เช่น จังหวะการอ่านกลอนแปด จะแบ่งอ่านเป็น 3/2/3 ทุกวรรคและจะขึ้นเสียงสูงในวรรคที่ 1
และลงต่ำในวรรคที่ 3 เหมือนกัน แต่ในวรรคที่ 5 การอ่านบางลีลาจะหลบเสียงต่ำคล้ายทำนองสังฆา
รา ซึ่งไม่ใช่การอ่านทำนองเสนาะ บางลีลาจะอ่านคงระดับเสียงเสมอกับทำนองวรรคที่ 3 ไม่หลบต่ำลง
ผู้อ่านที่ดีควรอ่านด้วยลีลาเดียวกันตลอด ถ้าอ่านต่างลีลาจะเรียกว่าอ่านหลงทำนองหรือไม่แม่น
ทำนอง (วัฒนะ บุญจับ, 2538 หน้า 7)

4. ความหมายและอารมณ์

เป็น “หัวใจ” สำคัญของการอ่านทำนองเสนาะ ซึ่งผู้อ่านที่ดีความ “อ่านไม่ถึง” มักมองข้าม
ไป แต่ถ้าผู้อ่านสามารถตีความเข้าถึงความหมายและอารมณ์ของบทที่ตนจะต้องอ่านได้ ย่อมสามารถ
ใช้เสียงและกลวิธีของเสียงตลอดจนจังหวะได้อย่างกลมกลืนเหมาะสม ทำให้เกิดความไพเราะขึ้นโดย
อัตโนมัติ อีกทั้งยังขจัดปัญหาการอ่านฉีกคำ เนื่องจากจากการหยุดไม่ถูกจังหวะ การอ่านตก อ่านเดิม
อ่านคู่ตัว ทำให้เสียความหมาย รวมทั้งการอ่านเข้าไป-เร็วไป ดังไป-เบาไป เพราะใช้จังหวะไม่สัมพันธ์
กับความหมาย เป็นต้น ส่วนความถูกต้องนั้นเป็นเรื่องของทักษะ ผู้อ่านทำนองเสนาะสามารถฝึกฝนให้
มีความสามารถทัดเทียมกันได้ แต่ความไพเราะของการอ่านอันเกิดจาก “เสียง” ซึ่งเป็นคุณสมบัติหรือ

รายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการระดับชาติ (Proceedings) ครั้งที่ 10 เรื่อง “เอกบุรุษลันนา ครุบาบุคคลสำคัญของโลก” “Ekkaburut Lanna The Great Kruba; One of the World's” Great Personalities” วันที่ 2 มีนาคม 2567

พรสวรรค์เฉพาะบุคคลนั้น เป็นเรื่องยากที่จะทำให้เหมือนกันได้ ทว่าสามารถ “พัฒนา” ให้สมบูรณ์ขึ้นได้ คือ (วัณณะ บุญจับ, 2538 หน้า 7)

1) **รู้จักบริหารเสียงและลมหายใจ** เพื่อให้ผู้อ่านรู้ว่าตนมีพิสัยคือขอบเขตความสามารถหรือลักษณะที่เป็นอยู่ของเสียงในการทำเสียง สูง-ต่ำ ได้เพียงใด และควรใช้เสียงใดในการอ่านเพื่อไม่ให้บิบบเสียงหรือหลบเสียงจนเกินไป

2) **หมั่นฝึกฝนเพื่อให้เกิดทักษะ** เป็นการเสริมสร้างความมั่นใจให้กับผู้อ่าน มิฉะนั้นอาจทำให้หลงทำนองหรือเพี้ยนเสียงเมื่อเวลาอ่านจริงต่อหน้าประชุมชน

ผู้อ่านทำนองเสนาะทุกคนควรตระหนักถึงธรรมเนียมนิยมในการอ่านดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น และถ้ามีโอกาสศึกษาหรือขอคำชี้แนะจากผู้มีความชำนาญในการอ่านทำนองเสนาะโดยตรงแล้วย่อมแก้ไขข้อบกพร่องในการอ่านให้ถูกต้องเป็นรายบุคคลได้อีกทางหนึ่ง ทั้งนี้ความตั้งใจที่จะเป็นคนที่อ่านทำนองเสนาะ “เป็น” คงจะอยู่ไม่ไกลนัก เมื่อถึงเวลานั้นธรรมเนียมนิยมในการอ่านทำนองเสนาะก็คงจะทำหน้าที่เป็นเพียงพี่เลี้ยงที่ดูแลเฉพาะร่างกายหนึ่ง ให้กระทำลีลาท่าทางโลดแล่นพลิกพลิ้วไปตามการกำกับของความรู้สึกนึกคิดของผู้อ่านแต่ละคน ดังนั้น ผู้อ่านทำนองเสนาะจึงควรคำนึงอยู่เสมอว่า “การอ่านทำนองเสนาะเป็น” คือการรู้จักนำ “ศาสตร์” และ “ศิลป์” มาใช้ด้วยกันให้กลมกลืน โดยที่ “ศาสตร์” ในการอ่านคือความถูกต้องหรือทฤษฎีข้อปฏิบัติ ส่วน “ศิลป์” คือความไพเราะเสนาะโสตหรือความเพลิดเพลินพริ้วไหว ซึ่งผู้อ่านสามารถกำหนดการอ่านเพื่อให้เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตนได้และยังเปี่ยมไปด้วยศิลปะจึงควรมีความหลากหลาย และควรใช้ศาสตร์เป็นให้เป็นระบบเพื่อจะสามารถประยุกต์ใช้ศาสตร์เหล่านั้นขึ้นมาเป็นการอ่านทำนองให้เสนาะไพเราะและเป็นเอกลักษณ์ของตนได้ดีขึ้น (วัณณะ บุญจับ, 2538 หน้า 8)

จึงสรุปได้ว่า การอ่านทำนองเสนาะอย่างถูกต้องจึงต้องคำนึงถึง อักษรวิธี ฉันทลักษณ์ จังหวะ ทำนอง ความหมายและอารมณ์ของบทประพันธ์ในแต่ละประเภทเป็นหลักเป็นเกณฑ์ เพื่อให้เกิดความถูกต้องและสละสลวยของภาษา เมื่ออ่านถูกต้องแล้วนั้นจึงต้องรู้จักอารมณ์ปลະความหมายของบทประพันธ์ว่าอยู่ในอารมณ์ใด เช่น อารมณ์โกรธ รัก ชมความงาม เป็นต้นจึงจะนับว่าผู้อ่านนั้นสามารถนำ “ศาสตร์” และ “ศิลป์” มาใช้ในการอ่านทำนองเสนาะให้เกิดความไพเราะและถูกต้องได้

กลวิธีการอ่านทำนองเสนาะ

รายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการระดับชาติ (Proceedings) ครั้งที่ 10 เรื่อง “เอกบุรุษลันนา ครุบาบุคคลสำคัญของโลก”
“Ekkaburut Lanna The Great Kruba; One of the World's” Great Personalities” วันที่ 2 มีนาคม 2567

ศราราม แสงสว่าง และคณะ (2565, หน้า 46) ได้กล่าวถึง กลวิธีการอ่านทำนองเสนาะ ประกอบด้วยกลวิธี 4 ประการ คือ 1) การหลบเสียง 2) การกระแทกเสียง 3) การทอดเสียง และ 4) การเอื้อนเสียง มีรายละเอียดดังนี้

1.1) การหลบเสียง

ศราราม แสงสว่าง และคณะ (2565 หน้า 46) ได้ให้ความหมายของการหลบเสียง ว่าเป็นการปรับจากเสียงเดิมไปเป็นอีกเสียงหนึ่ง หากปรับระดับเสียงสูงขึ้น เรียกว่า “หลบสูง” หรือปรับเสียงสูงลงเสียงต่ำ เรียกว่า “หลบต่ำ” การหลบเสียงทั้ง 2 ประเภทปรากฏในหลักการอ่านทำนองเสนาะ คือ

การหลบสูง คือ การปรับเสียงเดิมไปเป็นอีกเสียงหนึ่งซึ่งมีระดับเสียงสูงขึ้น ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ปัญญาเป็นกล้องแก้ว	ส่องดูแถวแนวหินผา (หลบสูง)
เจ้าจงเอาหูดา	เป็นล้าตัวฟังดูลม
(บทประพันธ์จากเรื่อง วิชาเหมือนลิ้นคำ: นายมี หรือหมื่นพรหมสมพัตร)	

การอ่านทำนองเสนาะในบทอาขยานประเภทการหลบเสียง หมวดการหลบเสียงสูง จะมีกลวิธีในการอ่าน คือ การหลบเสียงสูงจะเริ่มปรากฏในคำท้ายวรรคที่ลงท้ายด้วยเสียงจัตวา โดยจะหลบเสียงเพื่อเป็นสะพานในการส่งเสียงไปยังคำสุดท้ายของวรรคที่ลงด้วยเสียงจัตวา การหลบเสียงสูงจึงต้องไต่ระดับมาเรื่อย ๆ เพื่อให้การโหนเสียงหรือผันเสียงสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

การหลบเสียงต่ำ คือ การปรับเสียงเดิมไปเป็นอีกเสียงหนึ่งซึ่งมีระดับเสียงต่ำลง ดังนี้

ฝนตกแดดออก	นกกระจอกแปลกใจ
ไผ่ผืนบินไป	ไม่รู้หนทาง
ไปพบมะพร้าว	นกหนาวครวญคราง
(บทประพันธ์จากเรื่อง ฝนตกแดดออก: ศ.กิตติคุณ ฐะปะนีย์ นาครทรรพ)	

รายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการระดับชาติ (Proceedings) ครั้งที่ 10 เรื่อง “เอกบุรุษลันนา ครุบาบุคคลสำคัญของโลก”
“Ekkaburut Lanna The Great Kruba; One of the World's” Great Personalities” วันที่ 2 มีนาคม 2567

กลวิธีการหลบเสียงต่ำ ซึ่งจะเริ่มปรากฏในคำที่ตั้งต้นด้วยเสียงต่ำลึก อันปรากฏใน 2 ฉันทลักษณ์หลักเท่านั้น ได้แก่ วิชชุมมอลาฉันท 8 และกาพย์สุรางคนางค์ 28 โดยการหลบเสียงต่ำต้องได้ระดับมาเรื่อย ๆ เพื่อให้การทวนเสียงสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

2. การกระแทกเสียง

ศรราม แสงสว่าง และคณะ (2565, หน้า 47) ได้ให้ความหมายของการกระแทกเสียงว่าเป็นการลงเสียงให้หนักในคำหรือเนื้อความที่มีอารมณ์อีกเหิม ว่องไว หรือบทพิโรธวาที ปรากฏในหลักการอ่านทำนองเสนาะ ดังนี้

พลอยพล้ำเพรียกถ้ำทำน

ในรณ

บัดราชฟาด แสงพล -

พ่ายพ้อน

พระเดชพระแสงดล

เผด็จ คู่ เชื้อเฮ

ณัฏพระอังสาซ้อน

ขาด ด้าวโดยขวา

(บทประพันธ์จากเรื่อง ลิลิตตะเลงพ่าย: สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส
พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นภูบาลปริักษ์)

ดังนั้นการกระแทกเสียง คือ การลงเสียงให้หนักในคำ วลี หรือประโยค ปรากฏให้เห็นในบทประพันธ์ทุกฉันทลักษณ์ไทย โดยขึ้นอยู่กับเนื้อหาที่แสดงถึงอารมณ์โกรธ อันแสดงถึงความรุนแรงหรือในบางครั้งก็อาจแสดงถึงความกระซิบ จับไว ปลุกใจ อีกเหิม เป็นต้น

3. การทอดเสียง

ศรราม แสงสว่าง และคณะ (2565, หน้า 48) ได้ให้ความหมายของการทอดเสียงว่าเป็นการทอดหรือลากเสียงคำให้พืด การทอดเสียงอาจเป็นลักษณะช่วงเปลี่ยนผ่านบท ที่มีการปรับอารมณ์หนึ่งสู่อีกอารมณ์หนึ่งก็ได้และสิ่งสำคัญประการสุดท้าย คือ การทอดเสียงยาวตอนจบ ก็ถือได้ว่าจะต้องปรากฏทุกครั้งในการจบทำนองเสนาะ ปรากฏในหลักการอ่านทำนองเสนาะจำแนกได้ 3 ลักษณะ ดังนี้

3.1) การทอดเสียงคำ ศรราม แสงสว่าง และคณะ (2565, หน้า 48) ให้ความหมายว่าเป็นการลากเสียงของสระให้พืดคำ การอ่านคำให้ถูกต้องตามเสียงสระนั้น ๆ ไม่ยาวไม่สั้นจนเกินไป เพื่อความหมายที่สื่อสารออกไปถึงผู้รับสารไม่ผิดเพี้ยน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ปลุกตันข้าวเกิดเมล็ดข้าวดังเขวว่า ปลุกถ่วงาเกิดถ่วงาเป็นแม่นมั่น

รายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการระดับชาติ (Proceedings) ครั้งที่ 10 เรื่อง “เอกบุรุษลันนา ครุบาบุคคลสำคัญของโลก”
“Ekkaburut Lanna The Great Kruba; One of the World's” Great Personalities” วันที่ 2 มีนาคม 2567

ปลูกอย่างไรได้ผลอย่างเดียวกัน

ตามพีชพันธุ์หวานลง

จงเข้าใจ

(บทประพันธ์จากเรื่อง ความดีความชั่ว: หม่อมเจ้าพิจิตรจิราภา เทวกุล)

ดังนั้นกลวิธีการทอดเสียงในการอ่านทำนองเสนาะที่คำว่า “ข้าว, เขา” เนื่องจากคำว่า “ข้าว” หากไม่ทอดเสียงหรือลากเสียงของคำให้ช้า เมื่อผู้อ่านขาดทักษะ หรือไม่ให้ความสำคัญกับความหมายของคำอาจทำให้ความหมายของคำนั้นผิดเพี้ยนไป เช่น “ข้าว” ถ้าออกเสียงไม่เต็มคำหรือไม่สุดคำก็อาจเป็น “เข้า” ได้ หรือคำว่า “เขา” หากปล่อยให้ทำนองคุมตัวบท ก็อาจเพี้ยนความจาก “เขา” เป็น “เค้า” ได้ เป็นต้น ข้อสังเกตให้ระวังสระเกิน ได้แก่ อำ ไอ โอ เออ ฉะนั้น การอ่านทำนองเสนาะจึงต้องทอดเสียงให้ช้าในคำ และปิดเสียงตัวสะกดของคำให้สนิท เพื่อมิให้ความหมายของคำผิดเพี้ยน เช่น สระอำ ต้องปิดเสียงตัวสะกดแม่กม (ปิดปาก) สระโอะและโเอต้องปิดเสียงตัวสะกดแม่เกย (ริมฝีปากเหยียด) สระเอาต้องปิดเสียงตัวสะกดแม่เกอว (ริมฝีปากห่อ)

3.2) การทอดเสียงความ ศรราม แสงสว่าง และคณะ (2565, หน้า 49) ให้ความหมายว่าเป็นการตีความหมายของคำ เพื่อผู้อ่านอารมณ์การอ่านให้เข้าถึงความหมายของบทประพันธ์ อีกทั้งยังเป็นการทอดเสียงในช่วงเปลี่ยนผ่านบทในการปรับอารมณ์หนึ่งสู่อีกอารมณ์ด้วย ดังตัวอย่างดังนี้

พลอยปล้ำเพี้ยกัถำทำน

ในรณ

บัตราชฟาดแสงพล -

พ่ายพ้อน

พระเดชพระแสงดล

เผด็จคู่ เชื้อญแส

ณัดพระอังสาซ้อน

ขาดด้าวโดยขวา

อุรารานร้าวแยก

ยลสยบ

เอนพระองค์ลงทบ

ท้าวดิน

เหนือคอคชซอนซบ

สังเวช

วายุชีวิตมส์ลุสลิ้น

สู่ฟ้าเสวยสรรพ

(บทประพันธ์จากเรื่อง ลิลิตตะเลงพ่าย: สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นภูบาลบริรักษ์)

รายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการระดับชาติ (Proceedings) ครั้งที่ 10 เรื่อง “เอกบุรุษลันนา ครุบาบุคคลสำคัญของโลก”
“Ekkaburut Lanna The Great Kruba; One of the World's” Great Personalities” วันที่ 2 มีนาคม 2567

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าคำประพันธ์ 2 บทนี้มีจังหวะอารมณ์ที่ต่างกัน ในบทแรกจะเป็นจังหวะเร็วจากการต่อสู้อารมณ์หรือเป็นการแสดงออกของสรวรรณคดี คือ พิโรธวาทัง แต่บทที่ 2 จะเป็นคำที่ให้อารมณ์สละสลวย จังหวะช้าลง จึงต้องใช้การทอดเสียงส่งทำนองจากเร็วมาช้าเพื่อความไพเราะ หากไม่มีการทอดเสียงมากจะทำให้บทประพันธ์ขาดตอนเกิดการสะดุดได้ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทอดเสียงเชื่อมอารมณ์ในบทดังกล่าวข้อสังเกตเพิ่มเติมในตัวอย่างบทที่ 2 “เอนพระองค์ลงทบ” คำว่า “เอน” ขณะที่อ่านก็ต้องทอดเสียงเข้ามา เพื่อให้ผู้รับสารเห็นภาพของคนกำลังเอนตัวลงตามบทประพันธ์

3.3) การทอดเสียงจบ ศรธรรม แสงสว่าง และคณะ (2565, หน้า 49) ให้ความหมายว่าเป็นการผ่อนเสียงเพื่อทอดจังหวะให้ช้าและจบลงเพื่อให้ผู้รับสารสามารถรับรู้ได้ทันทีว่าการอ่านได้จบลงแล้ว ดังตัวอย่างดังนี้

ได้ประโยชน์หลายสถานเพราะการเรียนรู้

จงพากเพียรไปเถิดจะเกิดผล

ถึงลำบากตรากตรำก็จำทน

เกิดเป็นคนควรหมั่นขยันเอย

(บทประพันธ์จากเรื่อง เด็กเอ๋ยเด็กน้อย: ไม่ปรากฏผู้แต่ง)

ดังนั้นการทอดเสียงจบในทุกบทประพันธ์ และทุกฉันทลักษณ์เมื่อมีการอ่านใส่จังหวะทำนอง การทอดเสียงจบ คือผ่อนจังหวะให้ช้าลงเพื่อแสดงให้ผู้ฟังรู้ถึงบทที่อ่านอยู่นั้นจะจบลง หากไม่มีการทอดเสียงตอนจบก็จะทำให้การอ่านทำนองเสนาะจบลงแบบห้วน ๆ หรืออาจทำให้ผู้ฟังเสียอารมณ์ในการฟังในท่อนจบได้

4. การเอื้อนเสียง

การเอื้อนเสียง หมายถึง การเพิ่มรายละเอียดหรือเทคนิคลงในบทประพันธ์เพื่อเพิ่มความไพเราะ การเอื้อนเสียงมี 4 วิธี ปรากฏในหลักการอ่านทำนองเสนาะ (ศรธรรม แสงสว่าง และคณะ, 2565 หน้า 50) ดังนี้

4.1) การเอื้อนแบบหวนเสียง (ฮือ ฮี/ฮี ฮือ ฮี) ดังตัวอย่างดังนี้

วิชาเหมือนสินค้า

อันมีค่าอยู่เมืองไกล

ต้องยากลำบากไป ฮือ ฮี (เสียงสามัญ)

จึงจะได้สินค้ามา

(บทประพันธ์จากเรื่อง วิชาเหมือนสินค้า: นายมี หรือหมื่นพรหมสมพัตร)

ดังนั้นกลวิธีการอ่านทำนองเสนาะประเภทการเอื้อน การเอื้อนหวนเสียง จะมีลักษณะการใส่ลูกเอื้อนในขณะหวนเสียงลงท้ายวรรคในวรรณยุกต์เสียงสามัญ โดยจะปรากฏในตำแหน่ง ที่ต่างกันขึ้นอยู่กับฉันทลักษณ์แต่ละประเภท จากการวิเคราะห์การหวนเสียง จะปรากฏในคำประพันธ์ได้แก่ กาพย์ โคลง ฉันท์ ซึ่งไม่ปรากฏในคำประพันธ์กลอน และร่าย

4.2) การเอื้อนแบบครั้นเสียง

ศรธรรม แสงสว่าง และคณะ (2565, หน้า 51) ได้ให้ความหมายของการเอื้อนแบบครั้นเสียงว่าเป็นการสะดุดเสียง พยางค์ และคำที่ปรากฏในทุกฉันทลักษณ์ของคำประพันธ์ไทย ได้แก่ กลอน กาพย์ โคลง ฉันท์ และร่ายโดยจำแนกได้ 2 ลักษณะ ได้แก่ การครั้นสั้น และการครั้นกระทบลูกคอ ดังต่อไปนี้

การครั้นเสียงสั้น ปรากฏได้ 3 รูปแบบ โดยส่วนใหญ่จะปรากฏได้ทุกวรรคในบทประพันธ์ทุกประเภท ดังตัวอย่างต่อไปนี้

การครั้นเสียงสั้นรูปเอก หรือรูปเอก เสียงโท

ดวงเอยดวงตะวันตก	หนึ่งเท่านั้นเยี่ยมฟ้านาพิศว
ทำหน้าที่ไม่ลำเอียงแสนเที่ยงตรง	เด่นดำรงเป็นหลักจักรวาล
(บทประพันธ์จากเรื่อง ดวงตะวันตก: ฐะปะนีย์ นาครทรรพ)	

การครั้นเสียงสั้นรูปโท และเสียงโท

ศิลปกรรมนำใจให้ สร้างโคก	ช่วยบรรเทาทุกข์โลกให้เหือดหาย
จำเรียดาพาใจให้สบาย	อีกร่างกายก็จะพลอยสุขสราญ
(บทประพันธ์จากเรื่อง บทเสภาสามัคคีเสวก ตอนวิศกรรมมา: พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว)	

การครั้นเสียงสั้นคำตาย เสียงยาว แบ่งได้ 2 ลักษณะ ได้แก่ คำตาย เสียงเอก และคำตาย เสียงโท

เมื่อเคราะห์ร้ายกายเราก้เท่านั้น ไม่มีที่พสุธาจะอาศัย

รายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการระดับชาติ (Proceedings) ครั้งที่ 10 เรื่อง “เอกบุรุษลันนา ครุบาบุคคลสำคัญของโลก”
“Ekkaburut Lanna The Great Kruba; One of the World's” Great Personalities” วันที่ 2 มีนาคม 2567
ลัทธิหนามเหน็บเจ็บแสบคับแคบใจ เหมือนนกไร้รักเร่อยู่เอยกา
(บทประพันธ์จากเรื่อง นิราศภูเขาทอง: สุนทรภู่)

การเอื้อนแบบครั้นกระทบลูกคอก คือ การเร่งคำกระทบกันอย่างรวดเร็ว เช่น เสียง
สามัญ คำว่า “กา” ออกเสียงว่า (กา สะ อา กา) หรือเสียงจัตวาคำว่า “เหมือน” ออกเสียงว่า
(เมื่อน ฮี เหมือน) ดังตัวอย่างต่อไปนี้

เหลียวหลังยังเห็นแม่และเขม้น แม่ก็เห็นลูกน้อยละห้อยหา
แต่เหลียวเหลียวเลี้ยวลับบัววิญญณ์ โอ้เปล่าตาต่างละอื่นย่น"ตะลึง
(บทประพันธ์จากเรื่อง บทเสภาขุนช้างขุนแผน ตอนกำเนิดพรายงาม: สุนทรภู่)

3. การเอื้อนแบบซ้อนเสียง (ฮือ ฮือ ฮือ)

ศรธรรม แสงสว่าง และคณะ (2565, หน้า 52) ได้ให้ความหมายของการเอื้อนแบบ
ซ้อนเสียงว่าเป็นการหยอดเสียงหรือเบาเสียงลงจากปกติในคำที่เป็นรูปทอ เสียงตรี และเสียงตรี หรือ
เรียกอีกอย่างว่าการเอื้อนปิดเสียงตรีโดยต้องระวังไม่ให้เพี้ยนเสียงวรรณยุกต์เด็ดขาด ปรากฏในทุกคำ
ประพันธ์ ดังนี้

มาถึงบางธรรณีทวีโคก ยามวิโยคยากใจให้ละอื่น
ไอ้สุธาหนาแน่นเป็นแผ่นพื้น ถึงสี่หมื่นสองแสนทั้ง(ฮือ ฮือ ฮือ) แดนไตร
(บทประพันธ์จากเรื่อง นิราศภูเขาทอง: สุนทรภู่)

ดังนั้นการซ้อนเสียงพบได้ในคำประพันธ์ทุกประเภท ทั้งกลอน กาพย์ โคลง ฉันท์
และร่าย นอกจากนี้จะปรากฏเสียงคำในวรรคที่ใช้การซ้อนเสียง คือ รูปทอ เสียงตรีเสมอ

4. การเอื้อนเสียงแบบโหนดเสียง หรือผันเสียง (ฮือ ฮือ)

ศรธรรม แสงสว่าง และคณะ (2565, หน้า 53) ได้ให้ความหมายของการเอื้อนเสียง
แบบโหนดเสียงว่าเป็นการใส่ลูกเอื้อนโดยปิดปากให้เสียงขึ้นจุก (เสียงนาสิก) พบได้ในทุกคำประพันธ์
ในขณะหวนเสียงขึ้นท้ายวรรคที่ลงด้วยเสียงจัตวา โดยจะปรากฏในตำแหน่งที่ต่างกัน ขึ้นอยู่กับฉันทลักษณ์แต่ละประเภทด้วยดังนี้

ลักวาทวนอื่นมีหมื่นแสน(ฮือ ฮือ) ไม่เหมือนแม่น้ำพจมานที่หวน
หอม(ฮือ ฮือ)
กลืนประเทียบเปรียบดวงพวงพะยอม อาจจะน้อมจิตโน้มด้วยโลมลม

รายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการระดับชาติ (Proceedings) ครั้งที่ 10 เรื่อง “เอกบุรุษลันนา ครุบาบุคคลสำคัญของโลก”
“Ekkaburut Lanna The Great Kruba; One of the World's” Great Personalities” วันที่ 2 มีนาคม 2567
(บทประพันธ์จากเรื่อง กลอนลักรา: พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงบดินทรไพศาลโสภณ ฑิฆ
ชนม์เชษฐประยูร)

ดังนั้นการโหนเสียง หรือผันเสียงในคำประพันธ์ทุกประเภท ทั้งกลอน กาพย์ โคลง
ฉันท์ และร่าย นอกจากนี้จะปรากฏเสียงท้ายวรรคที่ใช้การโหนเสียง หรือผันเสียง คือ เสียงจัตวาเสมอ

บทสรุป

ศาสตร์ และ ศิลป์การอ่านทำนองเสนาะให้ไพเราะสุนทรีย์นั้น จะต้องมียุทธศาสตร์วิธีการในการ
ฝึกหัดเพื่อให้เกิดความชำนาญ และเข้าใจในกลวิธีการอ่านอย่างถูกต้องและไพเราะ ดังที่กล่าวมา
ข้างต้นว่าการอ่านทำนองเสนาะให้ไพเราะนั้นจะต้องคำนึงถึงความถูกต้องตาม อักษรวิธี ฉันทลักษณ์
จังหวะทำนอง อีกทั้งยังต้องมีกลวิธีการอ่านเพื่อเพิ่มทักษะให้เกิดความละมุนขึ้นอีกด้วย กล่าวคือกลวิธี
การอ่านนั้นมีทั้งสิ้น 4 กลวิธี คือการหลบเสียง คือการปรับเสียงเดิมไปเป็นอีกเสียงหนึ่ง หากมีระดับ
เสียงสูงขึ้น เรียกว่า “หลบสูง” และหากปรับเสียงสูงลงเสียงต่ำ เรียกว่า “หลบต่ำ” การกระแทกเสียง
คือการลงเสียงให้หนักในคำหรือเนื้อความที่มีอารมณ์หักเห โหม่ง ว่าง ว่าง หรือในบทโกรอง การทอดเสียง คือ
การทอดหรือลากเสียงคำให้พืด ในบางครั้งการทอดเสียงอาจเป็นลักษณะช่วงเปลี่ยนผ่านบท ที่มีการ
ปรับอารมณ์หนึ่งสู่อีกอารมณ์หนึ่งก็ได้ โดยการทอดเสียงสามารถ แบ่งออกได้ 3 ลักษณะคือ ทอดเสียง
คำ ทอดเสียงความ และ ทอดเสียงจบ การเอื้อนเสียง คือการเพิ่มรายละเอียดหรือเทคนิคลงในบท
ประพันธ์เพื่อเพิ่มความ “เสนาะ” แบ่งออกเป็น 4 ลักษณะ การหวน (อ้อ ฮี / อ้อ อ้อ ฮี) คือ การใส่ลูก
เอื้อนในขณะหวนเสียงลงท้ายวรรคในวรรณยุกต์เสียงสามัญ โดยปรากฏในตำแหน่งที่ต่างกัน ขึ้นอยู่กับ
ฉันทลักษณ์แต่ละประเภท การครั่นเสียง คือการสะดุดเสียงพยางค์และคำที่ปรากฏในทุกฉันทลักษณ์
ของคำประพันธ์ไทยได้แก่ กลอน กาพย์ โคลง ฉันท์ และร่าย เป็นต้น เพื่อจะได้นำความรู้ของหลักและ
วิธีการเหล่านี้มาประยุกต์และสามารถนำไปพัฒนาต่อยอดในความสามารถของผู้อ่านได้ดียิ่งขึ้น

ดังนั้น จึงเหมาะแก่ผู้ที่ใคร่ในการศึกษา หลักและวิธีการในการอ่านทำนองเสนาะเพื่อให้เกิด
ความไพเราะเป็นอย่างมาก เพราะจะได้นำองค์ความรู้เหล่านี้ไปประยุกต์ใช้ในการอ่าน การใช้คำ ออก
เสียง ในการอ่านทำนองเสนาะให้ถูกต้องและไพเราะเสนาะโสตแก่ผู้ฟังได้เป็นอย่างดี

เอกสารอ้างอิง

รายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการระดับชาติ (Proceedings) ครั้งที่ 10 เรื่อง “เอกบุรุษลันนา ครุบาบุคคลสำคัญของโลก”
 “Ekkaburut Lanna The Great Kruba; One of the World's” Great Personalities” วันที่ 2 มีนาคม 2567
 กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2556). หนังสืออ่านเพิ่มเติม กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย บท
 อาขยานภาษาไทย. กรุงเทพฯ. สำนักพิมพ์ สกสค. ลาดพร้าว
 กำชัย ทองหล่อ. (2525). *หลักภาษาไทย*. พิมพ์ครั้งที่ 2. ธนบุรี: เทพนิมิตการพิมพ์.
 คณพล จันทน์หอม. (2564). “ศิลปะการอ่านร้อยกรองไทย.”เอกสารการอบรมออนไลน์, *เสน่ห์วรรณ
 วัฒนธรรมเพื่อการศึกษาศึกษา และเยาวชน*.
 ณัฐกฤตย์ อภิษฐ์ธาดา. (2558). *อ่านได้อ่านดี อ่านอย่างมีสุนทรียภาพแนวคิตววรรณกรรม*.
 กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ สกสค. ลาดพร้าว.
 นันทา ขุนภักดี. (2559). *การอ่านทำนองร้อยกรองไทย*. พิมพ์ครั้งที่ 2. นนทบุรี: โรงพิมพ์มติชนปาก
 เกร็ด.
 พิมพ์ศักดิ์ อุวรรณธรรม. (2561). *หลักการอ่านออกเสียงร้อยแก้ว ร้อยกรอง*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัย
 ราชภัฏสวนสุนันทา.
 ศรธรรม แสงสว่าง และคณะ. (2565). *กลวิธีการอ่านทำนองเสนาะ ในบทอาขยานภาษาไทย ช่วงชั้นที่
 1-4. คณะมนุษยศาสตร์ ภาควิชาภาษาไทย. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์*.
 วัฒนะ บุญจับ (2538). *การอ่านทำนองเสนาะขั้นต้น*. กรุงเทพฯ: สำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์
 กรมศิลปากรกระทรวงวัฒนธรรม.